

IDEJA IN POSKUSI IZGRADNJE SLOVENSKEGA NARODNEGA DOMA NA ST. CLAIRU V CLEVELANDU

M a t j a ž K l e m e n č i č
D a r j a E m e r š i č

Vzrok, da so Slovenci v Clevelandu pričeli misliti na narodne domove, moramo iskati v prvi vrsti v želji društev, »da bi zborovali na svojem in (...) da bi tudi sami imeli tak dom, kot ga imajo npr. Čehi na Broadwayu in številni drugi narodi. Želeli so si zbirališče naroda, stavbo, ki bi bila neke vrste moralno sredstvo, ki veže narod v enotnost in ga bodri k bratstvu.«¹

Slovenci so se zaradi neznanja angleščine zbirali po raznih gostilnah, salonih in pozneje po majhnih dvoranh. V središču slovenske naselbine na St. Clair Ave. so bile zgrajene zasebne dvorane, ki so nudile prostor podpornim in kulturnim društvom. Najbolj znane med njimi so bile: Knausova dvorana - glavno zbirališče slovenskih društev, tu je bil prostor za zborovanja, predstave in zabave; Grdinova dvorana - za zborovanja in igre; Brikova dvorana in pa dvorana v stari šoli sv. Vida. Ostale slovenske naselbine v Clevelandu pa so bile skoraj brez dvoran.²

Želja po tem, da bi lahko zborovali na svojem, hkrati z željo po učinkovitem razvoju na družbenem in kulturnem področju je porodila idejo za ustanovitev narodnih domov.³

Že leta 1903 se je pričelo delovanje slovenskih izseljencev v Clevelandu za lastno narodno zbirališče. Začeli so zbirati tudi prispevke. Leta 1903 je bilo na St. Clairu že deset društvenih skupin. Želja njihovih članov je bila imeti svoje prostore, da jim ne bi bilo več treba zborovati v cerkveni dvorani sv. Vida. V septembru 1903 je bilo že ustanovljeno katoliško izobraževalno društvo Triglav, s sedežem v dvorani cerkve sv. Vida. Takratni župnik Hribar je društvu naznanil, naj si najdejo prostor drugod. Zato je J. Knaus leta 1904 pričel zidati t.i. Knausovo dvorano, kjer je dobila svoj prostor velika večina društev, zato je misel na lasten dom zaspala.⁴

Nov poskus v tej smeri je napravilo podporno društvo Slovenski Sokol, ki je 27. julija 1910 sklicalo izredni občni zbor, na katerem je bil sprejet sklep, da se v Clevelandu zgradi Sokolov dom. Kupili so že zemljišče, vendar pa so bili prostovoljni prispevki in darovi premalo za izgradnjo stavbe. Tako se tudi ta poskus ni obnesel.⁶ Veliko vlogo pri tem je imel list **Clevelandska Amerika** (dalje **CA**), kjer so izšli številni članki o pomenu in prednostih narodnega doma, na kakšen način bi Slovenci lahko prišli do njega in kaj bi od njega imeli. Zapisali so, da je narodni dom simbol narodnega sporazuma in enotnosti in tako ponos narodu in tisti naselbini, ki ga ima. Vprašali so se, kako bi Slovenci prišli do narodnega doma in poskušali najti rešitev. To so videli v tem, da se društva v Clevelandu povežejo. Za doseg tega cilja naj bi se sestavil odbor, v katerem bi sodelovali predsedniki in tajniki vseh društev. Ta odbor naj bi takoj pričel z akcijo in skušal doseči enotnost vseh društev v prizadevanjih za izgradnjo narodnega doma.

Vsako društvo in vsak posameznik naj bi po svoji moči prispeval primeren znesek, ki bi ga naložili v »zadružni odbor«.⁷

List **CA** je januarja 1909 jasno naznačil gmotne koristi narodnega doma, podal izračun, da bi se dom splačal in da z njim ne bi imeli izgube. Zapisali so: *»Narodni dom bi moral imeti (...) /v pritličju/ gostilniške, prodajalniške ali pisarniške prostore. Za temi bi se dali napraviti prostori za narodno tiskarno in za shrambe. V prvem nadstropju naj bi bila prostorna dvorana (...), drugo nadstropje naj bi pa služilo za razna stanovanja. Na ta način bi prav lahko dobivali mesečno rento najmanj \$300, ali \$3.600 letno. Če bi od društev in članov dobili le \$20.000 umevno je, če hočemo imeti stavbo za \$40.000, bi se morali zadolžiti \$20.000. Od teh bi morali odrajtovati 6% obresti - ki bi znašala \$1.200. Preostajalo bi nam torej še \$2.400. Če bi od teh odplačali banki na leto dolg \$1.000, bi imeli še vedno v blagajni čestih \$1.200. Na tak način bi se torej doseglo, da bi imeli tudi v gmotnem oziru nikake izgube, pač pa lep dobiček, s katerim bi se dalo marsikaj dobrega učiniti za narodne koristi.«⁸*

PRIZADEVANJA ZA IZGRADNJO SLOVENSKEGA
NARODNEGA DOMA NA AVENIJI ST. CLAIR

Ideja o ustanovitvi narodnega doma je znova oživila in 22. april 1914 je bil za slovenski narod v Clevelandu odločilen: »*Da se zbere skupaj in pokaže, koliko je v njem življenjske moči, da si postavi lastno narodno poslopje, kjer bodo imela svoja zavetišča clevelandska društva, kjer bo centrala clevelandskega društvenega gibanja, kjer se bomo v resnici počutili na domačih tleh, od koder nas ne more nihče pregnati*«. Tako je zapisal list **CA** in pozval: »*Narod dvigni se v množicah, pridi k skupnemu posvetovanju v sredo 22. aprila, v Grdinovi dvorani ob 8. uri zvečer. Prostora bo dovolj za tisoče. Izvrstni govorniki bodo pripravljani. Solzno si bomo podali roke in si prisegli, da bomo držali skupaj v slabih in dobrih časih. sedaj je čas, da smo zmožni pokazati svojo moč, da hočemo postati sami svoji zavedno narodni delavci!*«⁹

Shod je bil zelo dobro obiskan. Soglasno so sklenili, da se narodni dom postavi. Izvolili so pripravljalni odbor. Prva seja tega odbora je bila 27. aprila 1914 v Knausovi dvorani. Odbor se je od 27. aprila do 28. julija 1914 štirinajstkrat sestel. Do prve redne konvencije je prišlo 3. avgusta 1914 v Grdinovi dvorani.¹⁰

Predsednik pripravljalnega odbora je odprl konvencijo. Sledile so volitve v konvenčni odbor. Za predsednika je bil izvoljen J. Kalan, lastnik trgovine z železnino, podpredsednika sta postala N. Zalokar, lastnica restavracije, in L. J. Pirc, lastnik tiskarne Ameriške domovine (dalje **AD**), tajnik pa J. Jarc. Zapisnikarja sta bila I. Smuk in A. Peterlin. Na konvenciji je bilo zastopanih 42 društev, ki so poslala 105 zastopnikov od tega je bilo 15 samostojnih podpornih in kulturnih in političnih društev, dve društvi JSKJ, sedem društev SNPJ, pet društev SSPZ in dve društvi SDPZ, enajst društev SDZ.

Sklenili so, da se bo nova stavba imenovala Slovenski narodni dom in da se zida s pomočjo delnic s prostovoljnimi prispevki. Delnice so bile določene na deset dolarjev. Glavno besedo pri domu pa bodo imela društva.¹¹

Akcijo za graditev doma je prekinila prva svetovna vojna. Leta 1916 se je za stvar zavzelo društvo Naprej, št. 5 - SNPJ, ki je izvolilo poseben odbor in mu naložilo nalogo, da poizve,

kaj vse je do sedaj napravil pripravljalni odbor Slovenskega narodnega doma (dalje SND). Na poziv tega odbora je bila za 30. januar 1916 ob 14. uri sklicana skupna seja vseh društvenih uradnikov v Grdinovi dvorani.¹²

Iz zapisnika seje pripravljalnega odbora z dne 30. januarja 1916 izvemo, da jo je odprl predsednik dr. F.J. Kern in pozdravil navzoče. Med drugim so se tudi dogovorili, da naj bo drugo zborovanje vseh društev delničarjev v sredo, 15. marca 1916. Sklenili so tudi, da imajo pravico do zastopstva na delniških sejah samo tista društva, ki so postala ustanovni član SND.¹³

CA je pozivala: *»Glasujte, DA! Slovenska društva zahtevajo svoj 'Dom', primerno narodno zgradbo, od katere ima narod korist.«*¹⁴

Pričeli so prodajati delnice in pobirati prostovoljne prispevke. Cena delnic je bila določena na 10 dolarjev. Vsako društvo, ki je hotelo postati ustanovni član, je moralo kupiti najmanj pet delnic. Posamezni delničarji niso imeli pravice do glasovanja, dovolili so jim samo posvetovalni glas. To ni bilo prav, saj se nobenemu delničarju ne bi smelo kratiti pravice do udeležbe na delniški seji in do glasovanja.¹⁵ Ker pa se ni noben delničar pritožil, je to pomenilo, *»da je vsakdo v resnici delal le za društvo, za združno podjetje in ne za privatno«*. List **CA** je še naprej pozival: *»To bo za nas dom! S kakšnim ponosom bomo kazali na veličastno stavbo! (...) v SND naj imajo zavetišče vsa napredna društva raznih jedrot, samostojna podporna društva, prosvetna kakor pevska in telovadna ter čitalnice in klubi.«*¹⁶

15. marca 1916 se je začela druga konvencija za SND v Grdinovi dvorani. Začasni predsednik pripravljalnega odbora L. Pirc je otvoril sejo ob 19.30 in začasni tajnik F. Lunka je prebral imena delegatov in katera društva zastopajo. Navzočih je bilo 36 društev, kar je šest manj kot na prvi konvenciji avgusta 1914.¹⁷

Na tej konvenciji so izvolili konvenčni zbor. Z javno volitvijo je bil za predsednika izvoljen M. Petrovich, lastnik trgovine z nepremičninami, J. Kalan, lastnik trgovine z železnino, za podpredsednika in F. Hudovernik za tajnika konvencije. Nato je J. Kalan prebral pravila SND, ki so določala, da je najvišji organ društva seja delničarjev, ki jo sklicujejo direktorji. Te so volili na letni delniški seji. Pet direktorjev je bilo izvoljenih za dve leti, deset pa za eno. Tako so vsako leto volili deset novih

direktorjev. Uradniki društva so bili predsednik, podpredsednik, tajnik in blagajnik. Pravila so določala obliko prenosa delnic med posameznimi društvi, da so lahko delničarji tako društva kot tudi posamezniki, ki so člani, ne glede na članstvo v ustanovnih društvih. Pravila so določala tudi proceduralna vprašanja v zvezi z domom, kakor tudi vprašanja v zvezi s spremembo pravil. Prvi direktorij je vodil dr. F.J. Kern. Enoglasno so sprejeli predlog, da kot delničarje sprejmejo v delničarsko družbo vsa jugoslovanska društva, to je poleg slovenskih tudi hrvaška in srbska. Poudarili so, da to zahtevata jugoslovanska zavest in čut enakopravnosti vseh Jugoslovanov.¹⁸ To je izredno zanimivo, ker takrat jugoslovanski narodi niso živeli v skupni državi.

Do denarja so skušali priti na razne načine. Omislili so si tudi t.i. trgovske znamke (Merchants Stamps). Slovenski trgovci so dobili od direktorija znamke, ki so jih dajali pri nakupu blaga. Kadar je kdo imel za 10 dolarjev vrednosti teh znamk, je dobil od direktorija delnico narodnega doma.¹⁹

Drugi način financiranja zgradbe so bile »opeke« za narodni dom. To so bili majhni listki, ki so jih prodajali pod nadzorstvom direktorija na veselicah in društvenih prireditvah.²⁰

Hoteli so, da bo to prvi n a r o d n i dom, to je, da bo last naroda, ki je organiziran po slovenskih društvih. V tem začetnem obdobju zbiranja prispevkov so poleg društev posamezniki kupili po eno ali dve delnici. Zato to stavbo lahko v resnici imenujemo narodni dom. Direktorij je v časopisih na različne načine poudarjal namen in koristnost doma za clevelandsko naselbino, da bi tako pridobil čim več slovenskih ljudi, za nakup delnic in podporo.²¹

Dr. F.J. Kern je v letnem poročilu 1916/17 o napredku Slovenskega narodnega doma pojasnil, zakaj se navdušuje zanj. Poudaril je, da hočejo postaviti dom kot neko pravo ognjišče za slovenska društva, kjer bodo »sama svoj gospod, da bodo zborovala v lepih dvoranah, kar bo vplivalo blagodejno na celo naselbino ter pomagalo k izobrazbi naroda. V bodočem 'Domu' bi naj imela mladina primerne prostore za razvedrilo, ples, igre, klube, izobraževalna društva, itd.«²² Omenil je tudi, da si bodo Slovenci s postavitvijo doma postavili v Clevelandu spomenik, ki bo spominjal na slovenski narod. »Spominjal bo otroke in vnuke, da ne bodo tako hitro pozabili svoj narod.«²³

Denar so zbirali na vseh društvenih prireditvah, sejah, banketih, veselicah, shodih, zasebnih gostovanjih, itd. Ljudje so tekmovali med seboj, kdo bo prinesel več prispevkov za Slovenski narodni dom v Clevelandu, saj niso hoteli več zaostajati za naselbinami v Ameriki, ki so domove že imele.²⁴

CA je v maju 1916 znova poročala: *»Pretekli petek se je vršila seja direktorija Slovenskega narodnega doma. Poleg mnogih važnih opravil in zadev so se med drugim dogovorili, da se skliče skupna konferenca vseh zastopnikov onih društev, ki so že izvolila zastopnike, da posredujejo med društvom in direktorijem in da se bliže seznanijo, kako se pridobi več agilne sile pri agitaciji za Dom. V vzgled vsem slovenskim društvom danes je društvo Napredne Slovenke, št. 137, SNPJ, ki je tekom dveh mesecev plačalo celo obljubljeni vsoti \$150 na delnice in je torej prvo društvo, ki je tako častno rešilo svojo besedo. Ženske so torej prve in neumorne članice tega društva in tako naj bodejo v vzgled vsem drugim, da hitijo z delom in marljivo nabirajo denarje.«²⁵*

Direktorij je bil ves predan delu. Nenehno je hotel imeti dobro zvezo z društvenimi zastopniki. To kaže tudi obvestilo, ki je bilo objavljeno v listu CA 16. junija 1916: *»Direktorij Slovenskega narodnega doma priredi v sredo, 28. junija sprejemni večer vseh društvenih zastopnikov SND v Brikovi dvorani. Stroške večera pokrije direktorij sam.«²⁶*

Na shodu vseh društvenih zastopnikov so sestavili imenik pooblaščenih zastopnikov, ki so smeli prodajati delnice SND v Clevelandu in okolici. Določene so bile tudi dolžnosti zastopnikov in posameznih delničarjev. Imenik pooblaščenih zastopnikov je bil objavljen 7. julija v CA.²⁷

21. julija so se začele prodajati »opeke« za SND. Slovenska trgovca F. Belaj in J. Močnik sta imela v listu CA oglas, katerega okvir je bil iz »opek« SND.²⁸

31. julija 1916 je bil oznanjen prvi narodni sejem ali bazar, nato so se ta obvestila ponavljala in poročilo 7. avgusta 1916 v listu CA med drugim obvešča: *»Zveze slovenskih društev, ki so podpisala, da postavijo narodni dom v največji slovenski naselbini v Ameriki, prirede dne 2., 3. in 4. septembra na Sokolovem vrtu velik sejem.«²⁹*

»V mesecu juliju je blagajna doma narasla v gotovini na \$2.689,17,« je poročala CA, in zapisala: *»Pa pravijo, da z narodnim*

domom ne bo nič, seveda tisti govorijo tako, ki neč ne delajo, ti imajo največ povedati. Ljudstvo v naselbini se je v tej zadevi zdramilo, kajti zavest je prišla med ljudi, da Cleveland, druga Ljubljana, nima Doma, kjer bi imela slovenska društva zaveščišče. Ker je stvar zelo važna, se prosi odbornike, da pridno agitirajo pri sejah za nove delnice, da se čimveč delnic proda posameznim članom. Več denarja bo v blagajni, hitreje se bo kupilo zemljišče in prej bo dom stal.»³⁰

25. avgusta 1916 je bila zadnja seja direktorija in zastopnikov pred velikim sejmom. Štirideset slovenskih društev se je pripravljalo na to narodno slavnost v korist SND.³¹

Tudi v naslednjih dneh je list CA pozival na sejem.³² J. Rogelj je zapisal: »(...) Če je bilo kaj dvoma v srcu zavednega in narodnega naprednega Slovenca in Slovenke, je takrat vse odpadlo in se sprožilo v eno veliko slovensko manifestacijo, katere resničen in iskren cilj je bil graditev 'narodnega svetišča' v Clevelandu. Lahko rečem, da je s to prireditvijo dal prvi direktorij SND tak zagon temu narodnemu delu, da ga je bilo nemogoče ustaviti.»³³

Uspeh sejma pa ni bil samo moralen, ampak tudi finančen. Ko sta F. Hudovernik in M. Setnikar pretresla vse dohodke ter plačala vse stroške, sta naznanila, da se je blagajna SND povečala še za 1.812,71 dolarjev. Gradnja SND je postala resna in gotova stvar. Direktorij ni počival. Pričel je z veliko kampanjo za prodajo delnic, za kar je razpisal nagrade za vse tiste, ki jih bodo prodali veliko.

10. oktobra je bilo v blagajni SND skupno 5.815,26 dolarjev. Direktorij je v listu CA še naprej pozival na zbiranje sredstev s pomočjo lista CA.³⁴

16. oktobra 1916 so bila razposlana šestinštiridesetim društvom, ki so bili člani SND, pisma za izvolitev po dveh zastopnikov k letni seji delničarjev, ki naj bi bila 13. decembra v Grdinovi dvorani. Na seji je bilo zastopanih 35 društev in 15 direktorjev. Vodil jo je podpredsednik doma J. Kalan. Posamezna društva so prebrala svoja priporočila, da se sme prodajati delnice samo Slovanom, drugim narodnostim pa ne.³⁵ To je pomenilo, da jih lahko prodajajo tudi Neslovincem, Nejugoslovanom; lahko ostalim Slovanom, vendar ne Američanom, ki niso bili slovanskega porekla.

Izvolili so tudi delegate za drugi direktorij Slovenskega

narodnega doma. Pet direktorjev je ostalo za naslednje leto. Uresničenje doma je bilo blizu, kajti kontraktor Satković je že dalj časa delal načrte.³⁶

12. januarja 1917 je bila prva seja direktorija SND v tem letu. Navzoči so bili novo izvoljeni direktorji in stari. Predsednik dr. F.J. Kern je sejo začel ob 8.30. Tajnik je prebral, da je bilo v blagajni za SND 31. decembra 1916 7.914,73 dolarjev. Izvolili so d r u g i direktorij SND pod predsedstvom dr. F.J. Kerna.³⁷

Splošno pobiranje prispevkov in prodajanje delnic se je nadaljevalo. Direktorij je 15. marca 1917 ob prvi obletnici teh akcij izdal letno poročilo o napredku SND, v katerem so objavili tudi imenik društev, ki so kupila delnice SND, in posameznih delničarjev.

Med društvi je bilo devet društev SNPJ, dve LOTM, sedem SDZ, dve SDPZ, dve JSKJ, pet SSPZ ter nekaj samostojnih.

Skupno je bilo 38 društev delničarjev SND in 453 delničarjev posameznikov.³⁸ Število delničarjev je nenehno naraščalo, saj je to pomenilo biti zaveden Slovenec. Akcije za zbiranje dohodkov so se nadaljevale. List CA je pozival: »Kaj v takih dvoranah se zbira slovensko talentirano ljudstvo, ali si narod ne zna postaviti dobre, primerne dvorane, ki bi mu bila v ponos? Torej rojaki od ponedeljka 16. aprila naprej pa do konca maja bodo hodili po naselbini vaši rojaki, nabirajoč darove za narodno stavbo. Sprejmite jih prijazno in gostoljubno kakor brat brata in pomnite, da dvakrat da, kdor hitro da.«³⁹

9. junija je sledil nov poziv: »Približuje se 30. junij, dan, ki je določen za otvoritev ogromnega semnja v korist narodnega doma. Bazar se bo vršil 30. junija, 1., 2. in 3. junija na Sokolskem vrtu na Glass Ave. in 61. cesti. Presegal bo po svoji originalnosti in ogromnem obsegu vse dosedanje enake prireditve.«⁴⁰ Podobno vabilo je CA objavila večkrat.⁴¹

Tudi ta semenj je prav tako kot prvi dosegel velik uspeh. Prinesel je 1.786,69 dolarjev dobička. Tako je bilo 31. julija 1917 v blagajni skupaj z drugimi dohodki 16.512,71 dolarjev.⁴²

Mesec dni nato so zbrali že 17.120,91 dolarjev, konec leta pa že nekaj nad 18.000 dolarjev. Na te številke je list CA februarja 1918 zapisal: »Lansko leto smo veliko pisali o SND, za katerega se je zavzelo do sedaj 40 slovenskih društev in cela naselbina.«⁴³

In res se niso zmotili. List CA je bil v bistvu tisti, ki je s svojim poročanjem in obveščanjem največ pripomogel k uspehu. 18. januarja 1918 je bil izvoljen nov direktorij pod predsedstvom dr. F.J. Kerna.⁴⁴

Na drugi seji 8. februarja, je stavbeni odbor priporočal, da se kupi Diemerjevo posestvo na aveniji St. Clair, med cestama E 64 in E 65 za 45.000,00 dolarjev. Stavbnemu odboru se je naročilo, da pregleda in preračuna, če bi se to izplačalo.⁴⁵

Na naslednji seji 22. februarja se je na priporočilo stavbnega odbora sklenilo dati aro, ki naj bi veljala do 15. aprila. Sklenjeno je bilo, da se skliče za 31. marec izredna konferenca, na katero naj društva pošljejo po dva zastopnika in razmišljajo o nakupu Diemerjevega posestva.⁴⁶

31. marca 1918 je bila konferenca. Na njej so soglasno sprejeli, da se posestvo kupi. Gospodarstvo in preureditev poslopij, ki so bila na tem zemljišču, pa so zaupali direktoriju SND. Kupna pogodba je bila podpisana 8. maja 1918. Cena je bila 45.000,00 dolarjev. Pri podpisu pogodbe se je na račun izplačalo 15.000,00, za ostalo vsoto 30.000,00 dolarjev, pa je bilo sklenjeno, da se mora plačati v dvajsetih letih - vsako leto po 1.000,00 in zadnje leto ostanek. Petodstotne obresti se plačujejo na tri mesece.⁴⁷ Iz vsega tega je razvidno, da so bili pogoji zelo ugodni.

V tistem letu so pričeli s popravilom poslopij, ki so jih kupili skupaj z zemljiščem. Sobe so predelali tako, da so nastale štiri manjše dvorane za seje. Obnova je veliko stala. Tega leta niso priredili sejma. Maja so pričeli z zbiranjem prostovoljnih prispevkov, ki so prinesli 1.114,84 dolarjev dohodka.⁴⁸

S prvim oktobrom so se pričela društva seliti v prenovljene prostore. Prvi je zboroval v dvorani doma Slovenski Sokol. 11. decembra 1918 je bila v obnovljenih prostorih letna delniška seja SND. Zborovanje je otvoril predsednik dr. Kern. Prisostvovalo je 43 društev s svojimi zastopniki. Osemintridesetim društvom iz leta 1917 so se pridružila še Loška dolina, St. Clair Grove WOW, Lovsko društvo, Trebanjska dolina, št. 83, SDPZ, Sv. Ana, št. 4, SDZ.

Iz zapisnika med drugim lahko izvemo, da je znašal dohodek SND v letu 1918 7.793,69 dolarjev, kar je manj kot prejšnja leta. Vzrok so videli v 1. svetovni vojni, v katero so se zapletle ZDA, v raznih stroških (Liberty bonde-ameriško verzijo vojnega

poročila, Rdeči križ), pa tudi v influenci, ki je razsajala oktobra in novembra, zaradi česar so bile vse prireditve prepovedane. V odboru so bili ljudje različnih političnih prepričanj, posebno glede jugoslovanskega vprašanja, kar je povzročalo probleme. Vendar pa poudarjajo, da so v splošnem ohranili slogu pri delu za splošno korist slovenske naselbine.⁴⁹

Do te seje je bilo prijavljenih 32 društev, da bodo zborovala v narodnem domu, 24 jih je do tega časa že zborovalo, 8 pa jih je pričelo zborovati po novem letu. Druga so ostala v starih dvoranah, ker niso zmogla plačevati najemnine ali pa so želela zborovati ob nedeljah in se niso strinjala z zborovanji ob delavnikih.

Sklenjeno je bilo, da se na Silvestrov večer in na novo leto priredi otvoritvena veselica.⁵⁰ Dohodki od veselice so znašali 1.353,30 dolarjev. Konec januarja je bilo skupaj s preostankom iz leta 1918 in ostalimi dohodki v blagajni Slovenskega narodnega doma 5.181,39 dolarjev.⁵¹

Društva so v domu redno zborovala. 5. junija je imelo slovensko dramsko društvo Ivan Cankar svoj prvi letni občni zbor, na katerem je bil izvoljen nov odbor. Sklenjeno je bilo, da se kupi pet delnic SND. Sestavili so program za gledališko sezono 1919/20.⁵² Podobno aktivna so bila tudi ostala društva, ki so zborovala v SND. Direktorij in društva so si želeli novih prostorov, saj so bili prenovljeni prostori premajhni. Zato so pozivali zavedne Slovence, naj še naprej pomagajo, kolikor morejo, da bi dobili primerno stavbo z dostojnimi prostori, ki jih potrebujejo člani društva.

Da bi nekoliko povečali dohodke v blagajni SND, je direktorij SND, od 4. do 6. julija 1919 priredil veliko zabavno prireditve, ki je prinesla nove dohodke.⁵³

Ker se je zanimanje za SND širilo, se je leta 1919 začela živahna kampanja, da se da vsaki delnici glas. To pomeni, da lahko pride na delniško sejo vsak delničar in ima tudi vse pravice. Vsako društvo pa bi imelo toliko glasov, kolikor ima delnic. Junija 1919 je bila v ta namen sklicana izredna seja delničarjev, ki se je ukvarjala z načrtom za novo stavbo SND in tudi z vprašanjem o glasovanju. Sklenili so, da ima naprej vsaka delnica glas. V tem smislu je bila sklicana redna delniška seja za 10. december 1919. Nanjo je pozival list **CA**: »10. decembra se začne ob osmi uri zvečer v Birkovi dvorani konfe-

renca delničarjev SND. Čas je prišel, da se pride pri SND do nekaj stalnega in gotovega (...). Drugič je treba temeljito predelati pravila, tako da bodejo odgovarjala državnim in modernim zahtevam ter vplivala na občinstvo, ki bo z največjim veseljem podpiralo podjetje. Tretjič pa je treba financirati vso stvar tako trdno in sigurno, da ne bo več dolgo, ko dobimo v resnici potrebno stavbo za slovenska društva v Clevelandu ker sedanje poslopje absolutno ne odgovarja potrebam. Naši sosede Colinwoodčani in Newburžani so nas v tem oziru prekosili. Za svoje potrebe so postavili ali sedaj gradijo krasne domove. To se je zgodilo, ker so se ljudje že od kraja zavedali, kaj je prav ter so s skupnim delom privabili vse kroge, isto se mora zgoditi v Clevelandu (na St. Clair Ave.).⁵⁴

To je bila ena najbolj burnih delniških sej. Trajala je pet večerov in skoraj bi se akcija glede SND razbila. Vzrok bil sklep izredne konference, da se da vsaki delnici glas. Nastala je resna opozicija, ki jo je vodil F. Somrak. Na koncu je z majhno večino zmagala tista stran, ki se je zavzela za to, da ima vsaka delnica svoj glas, za kar se je posebej zavzemal L. Medvešek. Pri prvem glasovanju je bilo na vsaki strani enako število glasov. Šele pri ponovnem glasovanju je prišlo do manjše razlike.

Naslednja dva večera so skušali ovreči sprejete predloge, toda večina je bila vedno za to, da ostane pri prvotnem sklepu. V naslednjih letih se je pokazalo, da je bila ta taktika dobra. Na tej seji so bili tudi novi člani direktorija.⁵⁵

Tudi v letih od 1920 do 1923 je SND prirejal sejme, ki so prinašali lepe dohodke.⁵⁶ Leta 1920 so ustanovili Klub društev SND, ki je prirejal sejme ter veselice in nabiral prostovoljne prispevke. Čisti preostanek so konec leta razdelili na društva glede na število plačanih delnic. Društvom so izdali delnice, ki pa jih niso dobili posamezni delničarji, ampak so bile skupna narodna last. Že v letih 1920, 1921 in 1922 je znašal čisti dohodek Kluba društev SND 11.856,92 dolarjev.⁵⁷

Na letnih delniških sejah so zastopniki že od leta 1918 zahtevali, da se postavi nov dom. Ker ni bilo dovolj sredstev, se je z zidavo odlašalo. Konec leta 1921 je večina direktorjev sklenila, da se začne kopati jama oz. klet za novo poslopje. Temu pa se je uprl upravni odbor in zadeva je bila odložena do letne seje. Delniška seja, ki je bila decembra 1921 je naročila

ново izvoljenemu direktoriju, da skuša na vsak način dobiti sredstva ter pričeti z delom.⁶⁸ Direktorij SND je takoj po novem letu sklical sestanek vseh društvenih uradnikov, da bi tako vplival na društva, da plačajo delnice. Sprejeta je bila tudi pomembna resolucija, v kateri so clevelandska društva izrazila pripravljenost, da do 31. marca 1922 plačajo vso vsoto, za katero so podpisala delnice, in da bodo že aprila pričeli z zidanjem. Hkrati so pozvali tudi društva, ki še niso podpisala delnic da jih čimprej podpišejo.⁶⁹

Društva so se odzvala in konec meseca je bilo v blagajni SND 40.000,00 dolarjev.⁶⁰

Med tem pa se je pojavila manjša skupina, ki je zagovarjala postavitve manjše dvorane in mogoče dveh trgovin. Ta skupina je bila proti preveliki obremenitvi clevelandske slovenske naselbine.⁶¹

25. junija 1922 je bila sklicana izredna delniška seja, na kateri so razpravljali o ponudbah za izgradnjo novega poslopja. Predložene so bile ponudbe več gradbenikov. Sklenili so, da se delo odda domačim podjetnikom. Ta seja se je nadaljevala 28. junija ter ogrozila ves načrt. Spet se je pojavila skupina, ki je zagovarjala zmanjšanje. Prišlo je do nesporazuma in poleg predsednika in podpredsednika je odstopilo še več direktorjev. Ker ni bilo več predsednika in ne podpredsednika, so sprejeli predlog, da se voli pomožni odbor. Tajnik L. Medvešek je 30. junija sklical izredno sejo direktorjev z zahtevo, da se je udeleže tudi tisti, ki so odstopili. Na njej so dosegli, da so vsi umaknili odstop in izjavili, da bodo še naprej delovali po začrtani poti.⁶²

13. in 14. decembra 1922 je bila redna delniška seja, ki je bila od vseh najbolj obiskana. Navzočih je bilo nad 200 zastopnikov društev in posameznih delničarjev. To je bila dejansko seja pomiritve. Sprejelo in odobrilo se je posojilo na bonde v vrednosti 13.000,00 dolarjev, delo pa so oddali gradbeniku Satkoviču in njegovim delavcem.⁶³

Letna seja je bila 13. decembra 1923. Izvoljen je bil nov direktorij pod predsedstvom F. Somraka, blagajnika društva Naprej št. 5 SNPJ.

Jama za SND je bila izkopana že poleti leta 1922, 8. februarja 1923 je bila položena prva opeka, 15. aprila pa je bil slavnostno položen vogelni kamen.⁶⁴

1. decembra 1923 je imel SND 49 aktivnih društev ustanovnikov, posameznih delničarjev pa je bilo nad 2.500.⁶⁵

Na seznamu društev lahko opazimo samo eno društvo KSKJ (Sv. Vid) in eno društvo JSKJ (Sv. Janez Krstnik) ter štiri samostojna katoliška društva. Dom je bil torej v rokah »levice«. klerikalna društva so se spraševala, ali so takšni narodni domovi sploh potrebni in ali ne zadostujejo že cerkve oziroma cerkvene dvorane. Slovenci na aveniji St. Clair v Clevelandu so tako dobili dolgo pričakovano novo stavbo SND. Slavnostna otvoritev je bila 1. in 2. marca 1924 z bogatim kulturnim programom, ki se je končal s plesom. Ob otvoritvi je direktorij SND zapisal v spominsko knjigo med drugim tudi: *»naj služi ta narodna stavba vsem Slovincem, kjer bomo gojili kulturo, vzgajali naše otroke in same sebe.«*⁶⁶

Čestitke so prihajale od posameznikov, društev, podjetij. Z otvoritvijo SND se je pričelo živahno delo društev, organiziranje številnih prireditev, izletov, prirejanje veselic itd.

Tako je bil npr. 26. novembra 1925 v SND slovesen dan v počastitev prihoda hrvaškega umetnika Ivana Meštrovića. Ob tej priložnosti so organizirali koncert slovenskih, hrvaških in srbskih zborov.⁶⁷

Slovenski narodni dom (50-th Anniversary 1924-1974)

Treba je omeniti tudi govor, ki ga je 1. novembra 1926 imel Atlee Pomerene, ki se je v državi Ohio v volilni kampanji boril za položaj predsednika senata, v veliki dvorani SND. Govor je prenašal radio.⁶⁸

Na odru SND so 21. novembra 1926, uprizorili igro *Zanikerna trojica*, ki jo je pripravilo društvo Triglav.⁶⁹ Vsako leto je bil organiziran Silvestrov večer in na novoletni dan posebne slovesnosti.

Tudi direktorij ni miroval. Seje so bile redne, povprečno enkrat na mesec, vendar zaradi slabih delavskih razmer niso prinesle posebnih sprememb. Na letnih sejah so volili nove uradnike. Postavilo se je vprašanje glede društva Sokol, ki se je odločilo kupiti zemljišče in urediti telovadnico.⁷⁰

7. marca 1929 so bili izvoljeni novi uradniki SND.⁷¹ 8. januarja 1930 so imeli redno delniško sejo v avditoriju SND, na kateri so ugotovili, da je bila na vseh sejah preteklega leta najvažnejša in najtežja točka, kako financirati in zidati telovadnico. Večkrat so sklicali predsednike telovadnih in nogometnih društev, vendar se ti nikoli niso odzvali v večjem številu - zmeraj samo po trije, štirje. Zato so se odločili, da se telovadnica ne zida, dokler tega ne bo zahtevala mladina in tudi sama finančno in drugače pomagala. Na seji so izvolili nov direktorij, pri čemer so glasovali po delnicah.⁷²

1930 so se pojavili v SND hudi problemi. Maja je bilo kar šest zborovanj izredne konference SND zaradi nezaupnice nekaterih društev direktoriju. Glavni problemi so bili: glasovanje po delnicah, dva gospodarja SND, to sta direktorij in Klub društev, mnenje, da ima SND v lasti par večjih društev, ostala manjša društva in posamezni delničarji pa nimajo nobene moči in oblasti.

Šesto zborovanje je bilo 28. maja 1930. Udeležba je bila skromna, saj so se ljudje naveličali samo govorjenja. Bilo jim je domala vseeno, kako se zaključi konferenca. Na zborovanju je bila izrečena nezaupnica predsedniku konference F. Somraku. J. Skuk je zahteval o zaupnici glasovanje po delnicah. L. Medvešek je temu nasprotoval. Socialist Šiškovič je nato predlagal resolucijo, da se vpelje star sistem pri upravi SND, kot je bilo pred sistemom glasovanja po delnicah, in znova zahteval, da se o tej resoluciji glasuje po delnicah. Večina navzočih je izjavila, da ne bo glasovala, ker to nima nobenega pomena, ker se tako

ve za izid glasovanja, saj ima manjšina društev večino delnic in odločajo po svoji volji. Vsi so glasovali za. Opravljeno je bilo tudi glasovanje po delnicah za nominirane direktorje. Poverilni odbor je proglasil kandidate za izvoljene in tako je imel SND dva direktorija: starega, ki ni hotel odstopiti, in novega, ki je zahteval oblast.⁷³

Stvar se je znova uredila šele konec leta 1930 in v začetku 1931. 15. januarja 1931 so bili izvoljeni novi uradniki SND. Direktorij je imel redne seje vsak mesec. Iz zapisnika seje 8. septembra 1931 izvemo, da je društvo Slovenski Sokol sklenilo, da ostanejo še naprej v SND, čeprav niso dobili telovadnice.⁷⁴

Rednim sejam direktorija je sledila redna delniška seja delničarjev in društev SND 14. in 15. januarja 1932. Znova se je razpravljalo glede uprave SND. Na volitvah so izvolili nov direktorij. SND je imel v letu 1932 47 društev z več kot 1.200 člani, ki so bili delničarji.⁷⁵

Za zgodovino Slovenskega narodnega doma iz leta 1934 je značilna težnja direktorija, da se odpravi Klub društev SND. Direktorij je menil, da je sam zmožen, opravičen in odgovoren za vse poslovanje pri SND in je poudarjal, da je doba prohibicije, zato Klub društev SND, ki je tako požrtvovalno posloval pretekla leta, ni več potreben. Vendar so društva temu nasprotovale in še naprej zbirala zastopnike za Klub društev.⁷⁶

Leto 1938 je prineslo SND še škandal ob prihodu ljubljanskega župana dr. Jurija Adlešiča, ki ga nekaj socialistično usmerjenih direktorjev ni hotelo pozdraviti.⁷⁷

Na letni delniški seji 12. januarja 1939 so zastopniki društev delničarjev in posamezni delničarji soglasno sprejeli zelo važno resolucijo, ki predvideva ustanovitev Slovenskega narodnega muzeja v SND, in opozorili na 15. obletnico otvoritve SND. V ta namen so 5. marca priredili banket, na katerega je vabil list **Ameriška domovina** in poudarjal, da s to prireditvijo SND ne praznuje samo 15. obletnice otvoritve doma, ampak tudi 21. obletnico, odkar se je kupilo posestvo za dom.⁷⁸

Leta 1940 so bile ZDA v znamenju volitev raznih kandidatov: od predsednika pa do zadnjega okrajnega uradnika. Politično aktivni Slovenci so v ta namen 4. novembra organizirali dva javna shoda, eden je bil v SND, organiziral ga je Demokratski klub 23. warda (volilni okraj), drugi pa v Slovenskem domu na aveniji Holmes, vodil ga je Slovenski demokratski

klub 32. warda. List **AD** je pozival: »*Državljanj, nocoj vsi na shod! Govorilo se bo v slovenskem jeziku. Letošnje volitve so jako važne, tako glede izvolitve pravih kandidatov, kot glede drugih važnih predlogov (misli se na šolski davek in denar za čiščenje odvodnih kanalov), ki jih boste morali odločiti s svojo glasovnico, zato vam toplo priporočamo, da posetite nocoj oba shoda, da boste jutri popolnoma na jasnem kako boste glasovali.*«⁷⁹

NEKAJ KULTURNE ZGODOVINE SLOVENSKEGA NARODNEGA DOMA NA ST. CLAIR

Kulturni razvoj v SND se je pričel z njegovo slovesno otvoritvijo 1. marca 1924, ko je dramsko društvo Ivan Cankar uprizorilo igro v štirih dejanjih *Brat Martin*, pevski zbori pa so priredili koncert. Dramsko društvo Ivan Cankar je bilo ves čas eden glavnih agitatorjev za izgraditev SND.

Že leta 1918 so se pričele vrstiti seje pripravljalnega odbora za ustanovitev dramskega društva. 2. februarja 1919 je bila sklicana ustanovna seja. Na njej je bilo sklenjeno, da se novo društvo imenuje Slovensko dramsko društvo Ivan Cankar. Ustanovna seja društva je bila 6. februarja 1919. Na njej so ustanovili odbor pod vodstvom F. Česna. Društvo naj bi gojilo slovensko dramatiko, pridobilo slovensko mladino in jo zainteresiralo za dramsko umetnost, ji vcepljalo ljubezen in spoštovanje do slovenskega jezika.⁸⁰

Prva predstava društva Ivan Cankar je bila 9. marca 1919. Uprizorili so igro *Deseti brat*. Druga je bila 13. aprila, in sicer *Revček Andrejček*, tretja pa 18. maja igra *Cigani*. Zatem so druga za drugo sledile predstave. 2. marca 1923 se je društvo preselilo iz Birkove dvorane v novi SND na avenijski St. Clair.⁸¹

Dramsko društvo Ivan Cankar je imelo srečo, da si je sčasoma pridobilo veliko igralcev, igralk in članov. Leta 1924 je angažiralo za režiserko Avgusto Danilovo iz Ljubljane. Z njo so dobili dobro igralko in umetnico. V tem času je dramsko društvo ustanovilo tudi slovensko šolo. Prva učiteljica je bila Avgusta Danilova. Potem je prevzel vodstvo direktorij SND in nadaljeval s sodelovanjem Prosvetnega kluba SND do spomladi 1947, ko je ukinil Prosvetni klub SND in slovensko šolo.⁸²

Društvo Ivan Cankar je v SND priredilo 105 predstav, do

leta 1954, ko je prenehalo delovati, pa kar 152 predstav.⁸³ Ko je to društvo prenehalo z igranjem, je delovalo samo še društvo Naš oder, toda predstave so bile zelo redke, tudi zaradi vpliva televizije.⁸⁴

Drugo važno poglavje kulturne zgodovine SND so številni pevski zbori, ki še danes gojijo slovensko pesem. Pevski zbor Zarja je bil ustanovljen 6. aprila 1916. Idejo za ustanovitev zbora je dal Slovenski socialistični klub št. 27 JSZ. Ob ustanovitvi je imel 18 članov, potem pa je njihovo število nenehno naraščalo. Zbor je bil organiziran tako, da pomaga s pevske nastopi direktno in indirektno, gmotno in moralno, k boljšim uspehom prireditev (socialistično) organiziranega delavstva.⁸⁵

Po zelo uspešni predstavi opere *Urh, grof Celjski* je prišlo leta 1930 pri Zarji in pri socialističnem klubu do nesoglasij in končno do razkola. Nastali sta dve Zarji, socialistična in samostojna. Pretežna večina dobrih pevcev in pevk se je odločila za samostojno Zarjo pod vodstvom Johna Ivanusha. Priredili so lepo število koncertov in opere *Gorenjski slavček, Marta, Trubadur, Nikola Šubic Zrinjski, Mascot*. Pod imenom Samostojna Zarja so prepevali prvih deset let. Nato so se 20. junija 1940 preimenovali v Glasbeno matico.⁸⁶

Pevski zbor Sloga je bil ustanovljen 5. oktobra 1933. Prvi koncert je imel v Knausovi dvorani. V SND je priredil več koncertov in operete *Beli telovnik, Poletni čas* in *Chonita*.

Krožek št. 5 SNPJ je bil ustanovljen 7. aprila 1938, njegov pevski odsek pa 1943. Prvi pevovodja je bil V. Malečkar, za njim pa F. Plut. Priredili so več uspešnih koncertov.⁸⁷

Koncerte v SND je imel tudi pevski zbor Triglav. Društvo je bilo ustanovljeno septembra 1903 pod imenom Slovensko katoliško izobraževalno društvo Triglav. V začetku je štelo 47 članov. Svoj sedež so imeli v šolski dvorani cerkve sv. Vida. Pod vodstvom G. Malovrha je bil osnovan pevski zbor. V začetku je bil samo moški, leta 1904 pa je bil ustanovljen še ženski zbor. Zaradi spora z Rev. Vitusom Hribarjem, ki je zahteval, da morajo vsi dohodki od veselic romati v cerkveno blagajno, je društvo leta 1905 preneslo svoj sedež v Knausovo dvorano. Sele s preselitvijo iz šolske dvorane sv. Vida se je društvo Triglav pričelo prosto razvijati in napredovati. 15. januarja 1905 je društvo priredilo v češki narodni dvorani na Broadwayu svoj prvi veliki koncert. Kljub velikim zaprekam je

društvo Triglav napredovalo. Zbor je imel vaje tudi v SND, vendar je zaradi raznih ovir prenehal z njimi.⁸⁸

Med kulturne ustanove SND sodi tudi Slovenska narodna čitalnica. Ustanovljena je bila leta 1906. 28. novembra je priredila svojo prvo veselico v Knausovi dvorani, ki je dobro uspela. Dohodki veselice so bili takšni, da si je čitalnica lahko kupila 250 knjig.⁸⁹

9. januarja 1907 so bile prve glavne volitve odbora. Medtem se je čitalnica iz začasnih prostorov pri G. Travnikarju preselila v prostore na 1365 East 55th cesti. Čitalnica je takrat naročala 44 časnikov, slovenske iz Amerike in domovine ter nekaj nemških in angleških. Imela je 315 knjig. Pričela je tudi s predavanji.⁹⁰

V letu 1910 je bila čitalnica na aveniji St. Clair in Norwood Rd. Leto 1912 je bilo zanjo kritično. Blagajna je bila prazna, članstvo se je zmanjšalo. 21. avgusta je bil sklican 1. izredni občni zbor, da reši čitalnico težkega položaja. Na njem je bil sprejet predlog, da se skliče 2. izredni občni zbor, kjer bi se dokončno odločilo o tem, kakšna bo usoda čitalnice. Drugi občni zbor je bil 4. septembra 1913. Na njem so zavrnil predlog, da se čitalnica združi z društvom Slovenski Sokol. 1914. se je čitalnica znova selila, tokrat v prostore, ki jih je odstopil Slovenski Sokol. V 20 letih je bilo v čitalnici vpisanih 1116 članov.⁹¹

Na občnem zboru 30. januarja 1921 je bila zavrnjena ideja o združitvi čitalnice z društvom Ivan Cankar. Sprejet je bil predlog, da čitalnica prevzame delo in centralizira vsa kulturna društva v močno centralo. Čitalnica je postala članica Zveze slovenskih kulturnih društev.⁹² 13. avgusta 1921 se je preselila v staro poslopje SND in leta 1924 v nove - sedanje prostore SND, kjer deluje še danes.⁹³

Leta 1939 je bil pod okriljem SND ustanovljen Slovenski muzej. Imel je več oddelkov, v katerih so bile zbrane zanimivosti iz življenja ameriških Slovencev. Po 2. svetovni vojni je muzej prenehal delovati.⁹⁴

Leta 1925 je SND ustanovil Slovensko mladinsko šolo. Na začetku sta poučevala Edvin Primožič in Tončka Simčič. Vseh učencev je bilo približno 150. Učili so se slovensko brati, pisati in peti. 1947 niso mogli več odpreti šole, ker so se prijavi samo štirje učenci.⁹⁵

OPOMBE

1. John J. Grdina, Spominska knjiga, ki je bila izdana ob priliki odkritja spomenika Ireneju Frideriku Baragi v Jugoslovanskem kulturnem vrtu, Cleveland, 21.-22. september 1935, Ameriška domovina, Cleveland 1935, str. 65
2. Ibid.
3. Ibid.
4. Janko N. Rogelj, Pričetna zgodovina S.N. doma v Clevelandu (v nadaljevanju Rogelj), Cleveland 1954, str. 7
5. Clevelandski koledar za prestopno leto 1909, Nova domovina, Cleveland 1908, str. 116
6. Rogelj, str. 8
7. Clevelandska Amerika (v nadaljevanju CA), 26. januar 1909, Kako bi prišli v Clevelandu do narodnega doma, str. 2, 7
8. CA, 29. januar 1909, Gmotne koristi narodnega doma, str. 8
9. CA, 17. april 1914, Za narodni dom, str. 5
10. Josip Skuk, Zgodovina slovenskega narodnega doma, Slavnostna otvoritev SND, Spominska knjiga, 1.-2. marec 1924, Cleveland (v nadaljevanju Spominska knjiga 1924), str. 43; Narodni adresar, Edited and Published by Ivan Mladineo, First Edition, New York, 1937 (v nadaljevanju Narodni adresar), str. 540; Ibid., str. 540; Rogelj, str. 42; Rogelj, str. 35
11. Rogelj, str. 18
12. Spominska knjiga 1924, str. 43
13. Rogelj, str. 21
14. CA, 11. februar 1916, Glasujte da, str. 3
15. Spominska knjiga 1924, str. 45
16. CA, 21. februar 1916, Narodni dom v Clevelandu, str. 2
17. Rogelj, str. 29, 42; Narodni adresar, str. 21, 540, 546, 551
18. Rogelj, str. 31
19. F. J. Kern, Pregled delovanja za S.N. dom, Letno poročilo o napredku SND 1916/17, Cleveland, 15. marec 1917, str. 2
20. Ibid., str. 3
21. Ibid., str. 7
22. Ibid., str. 11
23. Ibid., str. 8

24. CA, 29. maj 1916, Shod zastopnikov S.N. doma, str. 1
25. Ibid., str. 2
26. CA, 16. junij 1916, Slovenska društva marljivo delujejo za Narodni dom, str. 1
27. CA, 7. julij 1916, Imenik pooblaščenih zastopnikov, str. 2
28. CA, 21. julij 1916, Oglas, str. 3
29. CA, 7. avgust 1916, Blagajna Slovenskega narodnega doma se bliža tretjemu tisočaku, str. 3
30. CA, 18. avgust 1916, Vedno večje vsote denarja prihajajo za SND, str. 1
31. Rogelj, str. 57
32. CA, 1. september 1916, Slavnost v korist S.N. doma, str. 1
33. Rogelj, str. 60
34. CA, 16. oktober 1916, Kontest za narodni dom, str. 1
35. Rogelj, str. 67
36. Rogelj, str. 71
37. CA, 13. januar 1917, Društva se oglasijo za Narodni dom, str. 3
38. Frank Hudovernik, Imenik društev, ki so člani Slovenskega narodnega doma, Letno poročilo o napredku SND 1916/17, Cleveland, 15. marec 1917, str. 8
39. CA, 13. april 1917, Splošno pobiranje po naselbini za SND, str. 1
40. CA, 9. junij 1917, Velikanski zbor za narodni dom, str. 2
41. CA, 29. junij 1917, Bratje in sestre, vsi za narodni dom, str. 3
42. CA, 26. september 1917, Račun za Slovenski narodni dom, str. 2
43. CA, 20. februar 1918, Pogled po clevelandski naselbini, str. 2
44. Direktorij za leto 1918, Slovenian National Home, St. Clair, Records, 1914/57, Cleveland, mikrofilm v Western Reserve Historical Society in zasebnem arhivu Matjaža Klemenčiča (v nadaljevanju Direktorij)
45. CA, 19. marec 1918, Vesela novica za clevelandske Slovence, str. 3
46. Spominska knjiga 1924, str. 44
47. Ibid., str. 45
48. Ibid., str. 46
49. Letna seja delničarjev S.N. Doma, Zapisnik, 7. december 1918, Cleveland, str. 3, File Slovenian National Home, WRHS

50. CA, 27. december 1918, Na Silvestrov večer je otvoritvena veselica v S.N. Domu, str. 3
51. Ameriška domovina v nadaljevanju AD), 17. februar 1919, Slovenski narodni dom, str. 3
52. Dopisi, organ Glas naroda, 9. julij 1919, Cleveland, str. 3
53. AD, 2. julij 1919, Za narodni dom 4., 5., 6. julija, str. 3
54. AD, 8. december 1919, Konferenca 10. decembra, str. 3
55. Direktorij 1920
56. Spominska knjiga 1924, str. 47.
57. Ibid., str. 48
58. Ibid., str. 49
59. Ibid., str. 50
60. Ibid., str. 51
61. Ibid., str. 52
62. Ibid., str. 53
63. Ibid., str. 54; Narodni adresar, str. 516
64. Direktorij 1930
65. Spominska knjiga 1924, str. 71
66. Ibid., str. 60
67. AD, 23. november 1925, Velika jugoslovanska proslava v počast Meštrovicu, str. 1
68. AD, 27. oktober 1926, Atle Pomerene govori v ponedeljek v SN Domu, str. 1
69. AD, 17. november 1926, V nedeljo čarobna predstava, str. 3
70. AD, 20. februar 1928, Zapisnik letne delniške seje v Clevelandu, str. 2
71. Direktorij
72. AD, 20. februar 1930, Zapisnik redne delniške seje SN Doma, str. 3
73. AD, 29. november 1930, Sramota za SN Dom - začetek konca SN Doma, str. 1
74. AD, 22. oktober 1931, Izčrпки zapisnika seje Slovenskega narodnega doma avgusta in septembra, str. 3
75. AD, 1. februar 1932, Zapisnik delniške seje 14. in 15. januarja 1932, str. 3
76. AD, 20. november 1934, Direktorij in klub društev SN Doma, str. 2
77. AD, 19. maj 1939, Škandal direktorija SN Doma, str. 2
78. AD, 14. marec 1939, 15.obletnica S.N. Doma, str. 2
79. AD, 4. november 1940, Danes bosta zadnja dva shoda, str. 1

80. Frank Česen, Nekaj kulturne zgodovine v SND, 50th Anniversary Slovenian National Home, Cleveland, 17., 18., 19. maj 1974, (v nadaljevanju Česen, Nekaj kulturne zgodovine v SND), str. 15
81. Erazem Gorshe, Po 30-letnici dramskega društva Ivan Cankar v Clevelandu, Ameriški družinski koledar (v nadaljevanju ADK), American Family Almanac, 1949, vol. 35, Edited and Publish Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Proletarec, Chicago 1949, str. 135
82. Ibid., str. 136
83. Ibid., str. 137
84. Česen, Nekaj kulturne zgodovine v SND, Naš oder
85. ADK, 1921, Pevski zbor Zarja, str. 148
86. Ibid., str. 149
87. Česen, Nekaj kulturne zgodovine v SND, Pevski zbor Sloga
88. Društvo Triglav, Clevelandski koledar za prestopno leto 1908, Published Nova domovina, Cleveland 1908, str. 65
89. Janko N. Rogelj, Slovenska narodna čitalnica, Dan 35. letnega jubileja, 9. februar 1941, Cleveland, str. 1
90. Ibid., str. 2
91. Ibid., str. 3
92. Ibid., str. 4
93. Ibid., str. 5
94. Česen, Nekaj kulturne zgodovine v SND, Slovenski muzej
95. Ibid., Slovenska mladinska šola

ABSTRACT

THE IDEA AND ATTEMPTS OF BUILDING SLOVENIAN NATIONAL HOME ON ST. CLAIR AVENUE IN CLEVELAND

*M a t j a ž K l e m e n č i č ,
D a r j a E m e r š i č*

The paper discusses the history of Slovenian National Home on St. Clair Avenue in Cleveland, Ohio, from the first initiatives to build it until the beginning of World War II. On the basis of newspaper articles, jubilee anthologies, minutes of meetings and financial reports, the authors present the process

of building the Home as well as the involvement of organizations which had been connected with Slovenian National Home on St. Clair Avenue in Cleveland. During the first decade of this century, there were several dozen Slovene societies in that area. The first initiatives to build the Home appeared at that time due to the fact that the meetings of Slovene societies had to take place in the Church hall of St. Vitus parish.

The Slovenes in Cleveland began to collect the money for Slovenian National Home shortly before the beginning of World War I, when the Slovenian National Home Association was organized. Although their involvement with building the Home decreased during World War I, they bought at that time the premises on which Slovenian National Home had been built by 1923. Since the »Home« was organized as a joint-stock company, they collected money on the basis of shares. Thus, the question arose whether the decisions about the Home should be made as they usually are in a joint-stock company (each share meaning one vote) or on the basis of the societies which were members of the stock company. Finally, the standpoint prevailed that they should make decisions as a joint-stock company. Numerous cultural institutions were involved with the »Home«, among them the theatre society Ivan Cankar, the singing societies »Zarja« and »Triglav«, »Slovenska narodna čitalnica« (the »Slovene Reading-Society«), »Slovensko sokolsko društvo« (the Slovene »Sokol« Society) and »Slovenska mladinska šola« (the »Slovene Youth School«).